

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-83>

УДК 336.148.477

Інститут державного контролю як механізм посилення ефективності використання фінансових ресурсів на соціальний розвиток**Качула Світлана Валентинівна**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів
Університету митної справи та фінансів**Kachula Svitlana**

University of Customs and Finance

Стаття присвячена актуальним питанням розвитку інституту державного контролю в Україні. Проаналізовано діяльність Рахункової палати України та Державної аудиторської служби України, які очолюють інституційний орган державного контролю щодо забезпечення законності та ефективності використання фінансових ресурсів загалом та фінансових ресурсів на соціальний розвиток зокрема. Дослідження світового досвіду організації державного контролю довело, що внутрішній контроль покликаний забезпечити достатню впевненість щодо досягнення цілей у дотриманні економічного, ефективного та результативного використання фінансових ресурсів. Аналіз показав, що стабільний соціальний розвиток суспільства неможливий без інституціональних змін у сфері державного контролю, які насамперед мають створювати умови для дотримання законності в процесі використання фінансових ресурсів у соціальній сфері. У статті окреслено шляхи зміцнення системи державного контролю як дієвого механізму посилення ефективності використання фінансових ресурсів на соціальний розвиток.

Ключові слова: державний контроль, інститут державного контролю, зовнішній та внутрішній державний фінансовий контроль, ефективність та результативність, фінансові ресурси.

Качула С.В. ИНСТИТУТ ГОСУДАРСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ КАК МЕХАНИЗМ УСИЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ НА СОЦИАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ

Статья посвящена актуальным вопросам развития института государственного контроля в Украине. Проанализирована деятельность Счетной палаты Украины и Государственной аудиторской службы Украины, которые возглавляют институционный орган государственного контроля по обеспечению законности и эффективности использования финансовых ресурсов в целом и финансовых ресурсов на социальное развитие в частности. Исследование мирового опыта организации государственного контроля доказало, что внутренний контроль призван обеспечить достаточную уверенность касательно достижения целей в соблюдении экономического, эффективного и результативного использования финансовых ресурсов. Анализ показал, что стабильное социальное развитие общества невозможно без институциональных изменений в сфере государственного контроля, которые в первую очередь должны создавать условия для соблюдения законности в процессе использования финансовых ресурсов в социальной сфере. В статье намечены пути укрепления системы государственного контроля как действенного механизма усиления эффективности использования финансовых ресурсов на социальное развитие.

Ключевые слова: государственный контроль, институт государственного контроля, внешний и внутренний государственный финансовый контроль, эффективность и результативность, финансовые ресурсы.

Kachula Svitlana. INSTITUTE OF STATE CONTROL AS A MECHANISM FOR IMPROVEMENT OF EFFICIENCY OF USE OF FINANCIAL RESOURCES FOR SOCIAL DEVELOPMENT

The article is devoted to the actual issues of the development of the institute of state control in Ukraine. The activity of the Accounting Chamber of Ukraine and the State Audit Service of Ukraine, which are head the institutional body of state control over the legality and efficiency of the use of financial resources in general and in particular – on social development, is also analyzed. The study of world experience of state control organization has shown that internal control is intended to provide reasonable assurance of the achievement of objectives, in keeping with the

economic, efficient and effective use of financial resources. The analysis showed that stable social development of society is impossible without institutional changes in the state control sphere, which primarily should create conditions for observance of legality in the process of using financial resources in the social sphere. The article outlines ways to strengthen the system of state control as an effective mechanism for improvement of efficiency of use of financial resources for social development. The analysis showed that social development of society is impossible without stable quality institutions in the field of state financial control. Priority is the observance of the legality of using financial resources in the social sphere, which ensures the person development at the proper level. The analysis of the Accounting Chamber of Ukraine's reports shows that in 2014–2017 violations of the budget legislation were detected and cases of inefficient management and use of public funds in the social sphere, that is, aimed at solving social issues, financing health care, science, education, culture and sports. The development of the institution of state financial control in Ukraine should be made taking into account the state of the institutional environment of the country and the likely directions of its changes as a result of the influence of internal and external factors influencing the financing of social development. The further development of the state control institution should be based on the mechanisms for increasing the efficiency and effectiveness of independent external and internal state control over the use of financial resources, the implementation of best practices in international experience in the implementation of state control, the introduction of new forms and methods for the provision of social development. Building a functioning high-quality institution of state control taking into account advanced technologies to increase its ability, effectiveness and value will contribute to the formation of a mechanism for increasing the efficiency of the use of financial resources for social development.

Key words: state control, institute of state control, external and internal state financial control, efficiency and effectiveness, financial resources.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах реформування бюджетної системи України побудова дієвого інституту державного контролю за ефективним використанням фінансових ресурсів на соціальний розвиток є складною та надзвичайно актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням становлення, формування та розвитку інституту державного контролю в Україні приділяли увагу такі вітчизняні вчені, як І.Р. Данчевська [2], Л.В. Лисяк [5], В.Ф. Піхоцький [7], А.В. Хмельков [9], І.Я. Чугунов, В.М. Федосов [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значні напрацювання науковців щодо дослідження виконання державними органами контрольних функцій задля підвищення ефективності фінансової політики України, залишились невирішеними питання вдосконалення механізму функціонування інституту державного контролю щодо ефективного використання фінансових ресурсів на соціальний розвиток.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розроблення теоретичних та практичних засад формування дієвого інституту державного контролю, який забезпечить ефективне використання фінансових ресурсів на соціальний розвиток України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поступові зміни в українському суспільстві в контексті інтеграції до європейської спільноти приводять до формування/проекування нових чи модернізації вже наявних

інститутів. Це стосується також інституту державного контролю. Ефективна система державного контролю є невід'ємною складовою сучасного соціального розвитку держави, запорукою ефективності використання фінансових ресурсів.

В умовах формування ринкових відносин держава все меншою мірою втручається в діяльність соціальної та економічної сфер національної економіки, знижується кількість підприємств з державною формою власності, що потребує відповідних змін також у сфері державного контролю. Держава як владний інститут на правах власника фінансових ресурсів, які акумулюються в Державному та місцевих бюджетах України, має право та зобов'язана здійснювати державний контроль фінансових ресурсів. Такий контроль за своєю природою є внутрішнім, тобто урядовим, бо він є конституційним обов'язком уряду, пов'язаним з виконанням ним Закону про державний бюджет та інших законів України [2, с. 62–63]. Фактично державний контроль – це перевірка державою того, як державні службовці виконують покладені на них обов'язки, як функціонує державна служба загалом [7, с. 16].

На інститут державного контролю покладено обов'язки проведення всебічного фінансового контролю, зокрема органами державної влади та місцевого самоврядування, громадськими інститутами за додержанням законності в розподілі, використанні та мобілізації фінансових ресурсів. Важливим є чітке розмежування функцій та повноважень між суб'єктами державного контролю, що буде

сприяти ефективному використанню фінансових ресурсів. Л.В. Лисяк справедливо зазначає, що важливими умовами успішного функціонування державного фінансового контролю є досконалість його інституціональних засад, визначення повноважень його органів, меж сфер впливу, методів та форм здійснення, що у загальній сукупності формують механізм фінансового контролю як функціонального процесу [5]. Слушною є думка А.В. Хмелькова про те, що інститут державного контролю є елементом інституціональної інфраструктури, що містить формальний та неформальний зміст, спрямований на контроль над формуванням, розподілом та використанням публічних фінансів [9, с. 11]. Однак якщо з визначенням вченого щодо формального змісту цього інституту, а саме законодавчо-нормативного забезпечення «виникнення, твердження і функціонування інституту (тобто його компетенція), і в першу чергу, у фінансовому законодавстві» [9, с. 11], можна погодитися, то щодо неформального необхідні уточнення. З позиції нової інституціональної теорії інститут є сукупністю правил або механізмів їх реалізації, що визначають загальні рамки взаємодії економічних агентів. Іншими словами, це правила гри, які задають стимули, що спрямовують поведінку людей у певне русло, роблячи соціальне середовище менш невизначеним. Згідно з Д. Норттом, інститут – це структура обмежень, яку люди накладають на свої взаємовідносини, визначаючи стимули, юридично сформовані правила, що регулюють фінансові відносини [6]. Неформальний інститут – це неформальні правила поведінки, неписані правила, звички, традиції, стереотипи. Контрольна функція обумовлена об'єктивно притаманною здатністю фінансів кількісно відображати рух фінансових потоків та забезпечувати контроль за правильністю формування, розподілу та використання фінансових ресурсів (держави чи суб'єктів господарювання). Шляхом виконання функцій фінансами відбувається об'єднання абстрактної сутності цієї категорії з практичними формами її реалізації. На практиці функціонування інституту державного контролю вимагає дотримання встановлених інституційних обмежень, тобто накладення заборони чи надання дозволу на здійснення певних дій. Чітке встановлення інституційних обмежень визначає високу ймовірність настання відповідальності за нецільове, неефективне використання фінансових ресурсів, виявлених під час здійснення фінансового контролю. Також

існує ймовірність, що порушення не будуть виявлені, санкції не будуть застосовані. Це свідчить про недосконалість інституту контролю або наявність його деформацій (інституційних розривів, пустот, пасток тощо), або втрату інститутом якісних характеристик.

Стан державних фінансів, ступінь їх прозорості, ефективність використання державної власності значною мірою залежать від рівня довіри до держави з боку власних громадян та зарубіжної спільноти, умов розвитку бізнесу та інвестиційного клімату. З огляду на ці аспекти виникає необхідність підвищення ефективності державного регулювання економіки України та формування інститутів управління в період трансформаційних соціально-економічних перетворень, створення ефективною, адекватною цим умовам системи державного контролю як однієї з найважливіших функцій державного управління [2, с. 74].

Згідно зі ст. 26 Бюджетного кодексу України (далі – Кодекс) контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного та результативного управління бюджетними коштами, здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до цього Кодексу та іншого законодавства, а також забезпечує:

- оцінювання управління бюджетними коштами (включаючи проведення державного фінансового аудиту);
- правильність ведення бухгалтерського обліку й достовірність фінансової та бюджетної звітності;
- досягнення економії бюджетних коштів, їх цільового використання, ефективності та результативності в діяльності розпорядників бюджетних коштів шляхом прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- проведення аналізу, оцінювання стану фінансової та господарської діяльності розпорядників бюджетних коштів;
- запобігання порушенням бюджетного законодавства та забезпечення інтересів держави в процесі управління об'єктами державної власності;
- обґрунтованість планування надходжень та витрат бюджету.

В основу реформи інституту державного контролю в Україні покладена європейська трирівнева модель контролю, яка охоплює:

- зовнішній контроль;
- внутрішній аудит;
- внутрішній контроль.

В зарубіжних країнах зовнішній контроль здійснюється вищою аудиторською устано-

вою та парламентом. Внутрішній аудит – це допомога організації в ефективному та раціональному виконанні її функцій. Внутрішній аудит забезпечує впевненість в управлінні організацією, процесах управління ризиками та контролі, щоби допомогти організації досягти стратегічних, оперативних, фінансових та відповідних цілей. Внутрішній аудит допомагає організації зосередитись на сильному контролі, точній звітності, ефективному нагляді, пом'якшенні ризиків та захисті інвестицій. Під внутрішнім контролем в більшості європейських країн розуміється вся система контролю в державному управлінні та всіх установах, які беруть участь у контролі за витрачанням фінансових ресурсів, тобто в цих країнах є спеціальні контрольні органи, а саме не залежні від органів влади та суб'єктів економічного й фінансового менеджменту, які вони контролюють. Ці контрольні органи можна назвати централізованими системами внутрішнього контролю. Внутрішній контроль покликаний забезпечити достатню впевненість щодо досягнення цілей у дотриманні економічного, ефективного та результативного використання фінансових ресурсів.

В Україні інституційними органами державного контролю є Рахункова палата України та Державна аудиторська служба України, які забезпечують законність та ефективність використання фінансових ресурсів загалом, включаючи соціальний розвиток. Кожна з цих структур виконавчої влади робить свій внесок у розвиток інституту державного контролю. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [8] головним завданням органу державного фінансового контролю є здійснення державного фінансового контролю за використанням та збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів та майна, станом та достовірністю бухгалтерського обліку й фінансової звітності в міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах та суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували в періоді, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або

використовують (використовували в періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно (далі – підконтрольні установи), за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

У 2014–2017 рр. Рахунковою палатою України виявлено чимало порушень бюджетного законодавства та неефективного використання бюджетних коштів, порушень та недоліків адміністрування доходів державного бюджету (рис. 1).

Щодо незаконного, зокрема нецільового, використання коштів, то найбільше виявлено порушень у 2016 р., а саме на суму 7 100 млн. грн. Згідно з даними Рахункової палати України найбільш характерними за кількістю виявлених випадків незаконного, зокрема нецільового, використання коштів були використання бюджетних коштів без належних нормативно-правових підстав; планування з порушенням чинного законодавства та за відсутності правових підстав; використання коштів державного бюджету з порушенням чинного законодавства; порушення, пов'язані з неналежним веденням бухгалтерського обліку, та порушення під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти. Найбільша сума щодо неефективного використання бюджетних коштів була виявлена у 2014 р. на суму 14 319 млн. грн. Позитивним моментом є те, що у 2015–2017 рр. неефективне використання коштів зменшилось майже вдвічі порівняно з 2014 р. Найбільш характерними за кількістю виявлених випадків неефективного використання бюджетних коштів були випадки щодо неефективного використання коштів внаслідок необґрунтованих управлінських рішень, через недоліки в плануванні, на придбання обладнання. За порушенням адміністрування доходів найбільша сума порушень виявлена у 2017 р., коли вона склала 10 339 млн. грн. Основними порушеннями та недоліками під час адміністрування доходів частини державного бюджету, виявленими у 2017 р., були недосконалість законодавства, що дає можливість господарюючим суб'єктам застосовувати схеми мінімізації платежів до бюджету; неналежний контроль органів Державної фіскальної служби; недоплати до бюджету за результатами фінансово-господарської діяльності. Разом сума виявлених

порушень за 2014–2017 рр. має тенденцію до зростання, крім 2016 р., коли сума порушень стрімко знизилась до 16 963,1 млн. грн., але вже у 2017 р. вона становила 23 324 млн. грн., що є найбільшим показником за аналізований період.

Державна аудиторська служба України здійснювала контроль за станом втрат фінансових та матеріальних ресурсів, які недоотримали місцеві бюджети України (табл. 1). Згідно зі звітними даними Державної аудиторської служби України виявлені фінансові порушення, пов'язані з недоотриманням фінансових ресурсів, за 2014–2017 рр.

знижувались (крім 2016 р., коли сума порушень збільшилась майже вдвічі порівняно з 2015 р.). Основними причинами виявлених порушень є низька якість інституту внутрішнього контролю, безвідповідальність з боку багатьох розпорядників бюджетних коштів та керівників підприємств, установ та організацій [3].

Ефективним показником діяльності органів аудиторської служби є рівень відшкодування, який показує відсоток повернутих коштів до місцевих бюджетів України. Так, рівень відшкодування недоотримання фінансових ресурсів за 2014–2017 рр. збільшився майже

Рис. 1. Обсяги виявлених порушень бюджетного законодавства та неефективного використання бюджетних коштів, порушень та недоліків адміністрування доходів державного бюджету

Джерело: складено автором за джерелом [4]

Таблиця 1

Відшкодування виявлених втрат фінансових та матеріальних ресурсів місцевих бюджетів України

Основні показники роботи	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Виявлено порушень щодо недоотримання фінансових ресурсів, млн. грн.	3 159,4	790,5	1 298,1	642,87
Забезпечено надходження фінансових ресурсів, млн. грн.	252,9	203,8	141,3	225,2
Рівень надходження фінансових ресурсів, %	8,0	25,8	10,9	35
Виявлено фінансових порушень, що привели до незаконних, нецільових витрат та недостач, млн. грн.	4 424,4	3 080,1	1 314,5	1 638,3
Відшкодовано незаконних та нецільових витрат, недостач, млн. грн.	737,3	549,1	470,2	562,8
Рівень відшкодування, %	16,7	17,8	35,8	34,3

Джерело: складено автором за джерелом [3]

Таблиця 2

Обсяги виявлених у 2014–2017 рр. порушень бюджетного законодавства, а також неефективного управління та використання державних коштів у соціальной сфері

Роки	Показники	Обсяги виявлених порушень бюджетного законодавства у соціальной сфері, млн. грн.			Обсяги неефективного управління та використання державних коштів у соціальной сфері, млн. грн.		
		соціальной питання	охорона здоров'я	наука, освіта, культура та спорт	соціальной питання	охорона здоров'я	наука, освіта, культура та спорт
2014		314,9	1 040	1 719,6	162,7	216,2	308,3
2015		208,1	655,6	1 707,7	254,3	2 039,5	226,6
2016		154,9	2 098,2	412,2	140,8	189,1	152,6
2017		432	455,3	963,1	501	118,4	187,6
Темп приросту, % (2017 р. до 2014 р.)		37,2	-56,2	-44	207,9	-45,2	-39,2

Джерело: складено автором за джерелом [4]

в 4,5 рази, становлячи у 2017 р. 35% (у 2014 р. він складав лише 8%). Рівень відшкодування від незаконних, нецільових витрат та недостач також збільшився, хоча й меншими темпами, становлячи у 2017 р. 34,3%, що майже на 18% більше, ніж у 2014 р. Низький рівень відшкодування фінансових ресурсів свідчить про невиконання законних вимог органів державного фінансового контролю та недовість заходів, вжиття яких виконують органи Державної аудиторської служби України.

Соціальной розвиток суспільства неможливий без існування стабільних якісних інститутів у сфері державного фінансового контролю. Першочерговим є дотримання законності за використанням фінансових ресурсів у соціальной сфері, яка забезпечує розвиток особистості на належному рівні. Аналіз звітності Рахункової палати України свідчить про те, що у 2014–2017 рр. виявлено порушення бюджетного законодавства, мають місце випадки неефективного управління та використання державних коштів у соціальной сфері, тобто спрямованих на вирішення соціальной питань, фінансування охорони здоров'я, науки, освіти, культури та спорту (табл. 2). Обсяги виявлених порушень за аналізований період свідчать про те, що загалом відбувалося зменшення сум виявлених порушень бюджетного законодавства, а також неефективного управління та використання державних коштів у сферах

охорони здоров'я, науки, освіти, культури та спорту.

Водночас під час вирішення соціальной питань обсяги виявлених порушень бюджетного законодавства та неефективного управління й використання державних коштів збільшилися у 2017 р. порівняно з 2014 р., причому темп приросту становив 37,2% та 207,9% відповідно.

Розвиток інституту державного фінансового контролю в Україні має здійснюватися з урахуванням стану інституційного середовища країни та ймовірних напрямів його змін в результаті дії внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на фінансування соціальной розвитку.

Висновки з цього дослідження. Подальший розвиток інституту державного контролю має ґрунтуватись на механізмах посилення ефективності та результативності незалежного зовнішнього та внутрішнього державного контролю використання фінансових ресурсів, імплементації кращих практик міжнародного досвіду здійснення державного контролю, впровадження нових форм та методів щодо забезпечення соціальной розвитку. Побудова дієвого якісного інституту державного контролю з урахуванням передових технологій для підвищення його спроможності, результативності та цінності сприятиме формуванню механізму посилення ефективності використання фінансових ресурсів на соціальной розвиток.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 04.01.2019).
2. Данчевська І.Р. Державний фінансовий контроль використання коштів місцевих бюджетів України : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08. Львів, 2018. 222 с.
3. Звіти про результати роботи Державної аудиторської служби України, її міжрегіональних територіальних органів та управлінь в областях за 2014–2017 рр. // Офіційний сайт Державної аудиторської служби України. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/132210> (дата звернення: 04.01.2019).
4. Звіти Рахункової палати України за 2014–2017 рр. // Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826> (дата звернення: 04.01.2019).
5. Лисяк Л.В. Розвиток державного фінансового контролю в Україні. *Економічний вісник університету*. 2015. Вип. 26/1. С. 200–206.
6. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / пер з англ. І.В. Дзюбка. Київ : Основи, 2000. 208 с.
7. Піхоцький В.Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики : монографія. Львів : видавництво Львівської політехніки, 2014. 336 с.
8. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 26 січня 1993 р. № 2939-XII. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (дата звернення: 04.01.2019).
9. Хмельков А.В. Державний фінансовий контроль : підручник. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2017. 228 с.
10. Чугунов, І.Я., Федосов В.М. Державний внутрішній фінансовий контроль: стратегія розвитку. *Фінанси України*. 2009. № 4. С. 3–12.

REFERENCES:

1. Bjudzhetnyj kodeks Ukrajinny : Zakon Ukrajinny vid 08.07.2010 № 2456-VI. [Budget Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (accessed: 04.01.2019).
2. Danchevsjka I.R. (2018) Derzhavnyj finansovyj kontrolj vykorystannja koshtiv miscevykh bjudzhetiv Ukrajinny [State financial control of use of funds of local budgets of Ukraine]: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08. Ljviv. 222 p.
3. Zvity pro rezuljtaty roboty Derzhavnoji audytorsjkoji sluzhby Ukrajinny, jiji mizhregionalnykh terytorialnykh orghaniv ta upravlinj v oblastjakh za 2014–2017 rr. [Reports on the results of the work of the State Audit Office of Ukraine, its interregional territorial bodies and departments in the oblasts for 2014–2017] // Oficijnyj sajт Derzhavnoji audytorsjkoji sluzhby Ukrajinny. URL: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/132210> (accessed: 04.01.2019).
4. Zvity Rakhunkovoji palaty Ukrajinny za 2014–2017 rr. [Reports of the Accounting Chamber of Ukraine for 2014–2017] // Oficijnyj sajт Rakhunkovoji palaty Ukrajinny. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826> (accessed: 04.01.2019).
5. Lysiak L.V. (2015) Rozvytok derzhavnogho finansovogho kontrolju v Ukrajinii. [Development of state financial control in Ukraine]. *Ekonomichnyj visnyk universytetu: Perejaslav-Khmeljnyckyj*. Vol. 26/1. P. 200–206.
6. Nort D. Instytutsii, instytutsiina zmينا ta funktsionuvannia ekonomiky [Institutions, institutional change and functioning of the economy]. Per z anhl. I.V. Dziubka. K.: Osnovy, 2000. 208 s.
7. Pikhocjkyj V.F. (2014) Systema derzhavnogho finansovogho kontrolju v Ukrajinii: konceptualjni zasady teoriji ta praktyky [The system of state financial control in Ukraine: conceptual foundations of theory and practice]: monografija. Ljviv : Vydavnytstvo Lvivskoi politehniky, 336 p.
8. Pro osnovni zasady zdijsnennja derzhavnogho finansovogho kontrolju v Ukrajinii [On the Basic Principles of the Implementation of the State Financial Control in Ukraine]: Zakon Ukrajinny № 2939-XII vid 26.01.1993. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2939-12> (accessed: 04.01.2019).
9. Khmeljkov A.V. (2017) Derzhavnyj finansovyj kontrolj [State Financial Control]: Pidruchnyk. Kharkiv : KhNU imeni V.N. Karazina. 228 p.
10. Chughunov, I.Ja., Fedosov V.M. (2009) Derzhavnyj vnutrishnij finansovyj kontrolj: strateghija rozvytku [State Internal Financial Control: Development Strategy]. *Finsany Ukrajinny*. Vol. 4. P. 3–12.